

Nr 38

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder mot ökad brottslighet, såvitt de hänvisats till första lagutskottet.

Första lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta motioner, nr 318 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* samt nr 384 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* Motionerna har såvitt avser den kriminologiska och rättssociologiska forskningen och undervisningen, yrkandet under 1 a), hänvisats till statsutskottet och i övrigt till lagutskott. I vad motionerna hänvisats till lagutskott har yrkandena under 1 b) och 1 c) tilldelats första lagutskottet och yrkandet under 2) andra lagutskottet.

I motionerna hemställs under yrkande 1 b)

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående åtgärder för att förbättra målsägandens möjligheter att utfå skadestånd enligt i motionen förordade riktlinjer;

samt under yrkande 1 c)

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Motionerna har, såvitt avser yrkandet under 1 b), varit föremål för remissbehandling.

Gällande rätt

Målsägandens möjlighet att utfå skadestånd

Enligt 6 kap. 1 § strafflagen skall skada som någon genom brott tillfogat annan gäldas av den brottslige, evad brottet skett med uppsåt eller av vållande. För den händelse den skadelidande medverkat till skadan genom eget vållande, skall skadeståndet jämkas efter vad som prövas skäligt. I 6 § samma kapitel stadgas att om skada är gjord av person under 15 års ålder eller som handlat under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, han är pliktig att ersätta skadan endast om och i den mån det med hänsyn till hans sinnesart, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt må anses skäligt.

I svensk rätt förekommer bestämmelser, som avser att förmå en brotts-

ling att ersätta den skada han orsakat genom sitt brott. Användningsområdet för särskilda föreskrifter om skadeståndsbetalning är enligt brottsbalken betydligt vidsträcktare än tidigare. Föreskrifter rörande tid och sätt för skadeståndsskyldighets fullgörande kan sålunda meddelas vid villkorlig frigivning (brottsbalken 26 kap. 15 §), vid villkorlig dom (27 kap. 5 §), vid skyddstillsyn (28 kap. 6 §) samt vid vård utom anstalt efter dom å ungdomsfängelse (29 kap. 7 §) eller internering (30 kap. 10 §). Under förarbetena till dessa bestämmelser förordade departementschefen att skadeståndsföreskrifter skulle meddelas i större utsträckning än dittills skett, men underströk samtidigt angelägenheten av att den dömde icke ålades så stora avbetalningar på skadeståndet att hans vilja och förmåga till återanpassning försvagades. (Prop. nr 10 år 1962 s. C 304). I detta sammanhang må jämväl erinras om att skadestånd i motsats till exempelvis böter icke kan uttas genom införsel.

Enligt 8 kap. lagen om behandling i fängvårdsanstalt får den som undergår fängelse i tre månader eller på kortare tid eller behandling i skyddstillsynsanstalt fritt förfoga över arbetspremiemedel och andra arbetsinkomster. Annan intagens medel skall fördelas i två delar, disponibla medel och besparade medel. Disponibla medel må av den intagne användas till bl. a. gäldande av skadestånd.

Ungdomsarrest

Efter brottsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1965 har möjligheterna att döma unga lagöverträdare till påföljd som innebär frihetsberövande inom kriminalvården starkt inskränkts. Brottsbalkens regler utgår således i princip från att åtgärder mot ungdomar i åldern 15 till 17 år skall ske inom barnvården. Den vanligaste påföljden i denna åldersgrupp, bortsett från böter, avses bli överlämnande till vård enligt barnvårdslagen. Den som är under 18 år kan sålunda endast i undantagsfall ådömas fängelse. Beträffande den som fyllt 18 men ej 21 år får fängelse användas allenast när frihetsberövande är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad eller fängelse eljest finnes lämpligare än annan påföljd.

Skyddstillsyn, vilken närmast ersatt s. k. kvalificerad villkorlig dom, kan tillämpas även beträffande den som är under 18 år när detta är lämpligare än vård enligt barnvårdslagen. I skyddstillsyn kan ingå anstaltsbehandling under en tid av mellan en och två månader, dock endast i fråga om den som fyllt 18 år. Ungdomsfängelse är enligt brottsbalken främst avsett för lagöverträdare i åldern 18—20 år, men får användas bl. a. för den som ej fyllt 18 år om sådan påföljd finnes uppenbart lämpligare än annan. Ungdomsfängelse avser emellertid ett mera långvarigt frihetsberövande och är därför, liksom övriga påföljder i brottsbalkens system, av mindre intresse i förevarande sammanhang.

Inom barnavården har möjligheter till korttidsbehandling inom anstalt förelegat sedan några år. Behandlingen, som i likhet med annan behandling vid ungdomsvårdsskola skall kunna förenas med eftervård, är avsedd framför allt för pojkar i åldern 15—17 år med någorlunda normal uppväxt och personlighetsutrustning, vilka under puberteten gjort sig skyldiga till en plötsligt insättande brottslighet. Avsikten är att behandlingen på skolan normalt skall pågå högst tre månader.

Ytterligare må här nämnas att barnavårdsnämnd enligt 30 § barnavårdslagen kan besluta omhändertagande för utredning under högst fyra veckor. Syftet härmed är att barnavårdsnämnderna skall få tillfälle att vid behov utreda den unges förhållanden, innan beslut fattas om hans fortsatta behandling.

Historik

Målsägandes möjlighet att utfå skadestånd

Denna fråga har, liksom angränsande spörsmål, upptagits till övervägande vid flera tidigare tillfällen och i skilda sammanhang. I detta utlåtande anser sig utskottet kunna begränsa redogörelsen till frågans behandling vid 1963 och 1964 års riksdagar jämte till ett under sistnämnda år avgivet betänkande. För den tidigare behandlingen torde utskottet få hänvisa till den ingående redogörelsen å s. 4—12 i första lagutskottets utlåtande nr 12 år 1964.

Vid 1963 års riksdag föreslogs en skyndsam prövning av frågan om ersättning av allmänna medel för skada genom brott. Förslaget väcktes i de likalydande motionerna I: 530 och II: 639 och behandlades i *första lagutskottets utlåtande nr 8 år 1963*. Ur utskottets av riksdagen godkända utlåtande må här följande återges.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att det är angeläget att de som blir offer för brott i största möjliga mån får gottgörelse för dem åsamkade skador. En sådan inställning kommer till uttryck redan i strafflagens allmänna bestämmelser om skadestånd ävensom i lagarna om villkorlig dom och om villkorlig frigivning. I ovan berörda regler om domstols befogenhet att i samband med villkorlig dom meddela föreskrift om tid och sätt för erläggande av ådömt skadestånd kommer denna strävan till ett mera konkretiserat uttryck. Emellertid må framhållas att de medel, som sålunda står till buds för att främja fullgörandet av skadeståndsskyldighet, mången gång saknar praktisk betydelse för den skadelidande på grund av att den förpliktade saknar förmåga att gälda skadeståndet.

I fråga om vissa, genom brott åsamkade skador gottgöres emellertid den skadelidande tämligen effektivt genom samhällseliga åtgärder. Härutinnan må särskilt nämnas den obligatoriska trafikförsäkringen och den allmänna socialförsäkringen. I icke ringa utsträckning förekommer även att samhällsmedlemmarna på eget initiativ skyddar sig mot förlust på grund av sådana skador, varom här är fråga, genom exempelvis stödförsäkring. I fö-

revarande sammanhang må även erinras om att ersättning för skador, som uppkommit genom brott, i viss utsträckning utgives direkt av allmänna medel i det att sådana medel årligen anslås till ersättning för skador, som vållats av vissa rymlingar m. fl. Möjligheten att på detta sätt gottgöra genom brott drabbade personer har fortlöpande utvidgats.

Även om det sålunda i ej ringa utsträckning tillskapats skydd mot skador, varom här är fråga, är det dock uppenbart, att den skadelidande alljämt i många fall själv får bära den skada eller förlust, som kan ha drabbat honom på grund av annans brottsliga förfarande. Frågan blir då om staten i sådana fall skall, såsom motionärerna förordar, träda emellan och hålla den drabbade skadeslös. Utskottet vill ej bestrida, att skäl kan anföras härför, framför allt i ömmande fall. Emellertid kan å andra sidan vägande, såväl praktiska som principiella invändningar resas mot en generell ersättningsskyldighet för staten i fråga om skador, som uppstått genom brott och som icke kan ersättas av skadevällaren. Genom en dylik anordning skulle allmänna medel endast komma till användning för gottgörande av skador, som uppkommit under vissa speciella omständigheter, nämligen genom brott. Med lika stort fog skulle det emellertid kunna göras gällande, att staten borde inträda hjälpende i många andra fall då någon oförskyllt drabbats av skada. Ur den skadelidandes synpunkt måste det nämligen te sig tämligen likgiltigt, huruvida den skadevällande handlingen juridiskt innefattar brottslig gärning, grov vårdslöshet eller ursäktligt slarv eller om den kan hänföras till ren olyckshändelse. I detta sammanhang må även uppmärksammas att de skador, varom här är fråga, ofta är av mycket skiftande art.

Såsom redan framgår av det nyss sagda utgör den av motionärerna väckta frågan ett mycket svårlöst problem. Med hänsyn till att möjligheterna att av allmänna medel utgiva ersättning för skador på grund av brott av rymlingar och liknande kategorier alltmera ökats och då det får antagas, att denna särskilda form för skadeersättning kan komma att vidgas och fortlöpande vara föremål för uppmärksamhet, anser sig utskottet, som i detta sammanhang jämväl beaktar att försäkringsskyddet på förevarande område får förutsättas bli alltmera omfattande och effektivt, vare sig det sker på enskilt initiativ eller genom det allmännas försorg, icke kunna förorda en utredning i det av motionärerna angivna syftet.

Utskottet vill slutligen erinra om att frågan, huruvida införselinstitutet i en eller annan form skall kunna komma till användning även för indrivning av andra fordringar än som nu omfattas av införsellagen, är under övervägande av lagberedningen. Dess ställningstagande härutinnan kan, enligt vad utskottet inhämtat, väntas måhända före innevarande års utgång. Nämda fråga saknar icke praktisk betydelse i förevarande sammanhang. Därest det skulle öppnas möjlighet att genom införsel uttaga skadestånd, skulle den skadelidande komma i ett gynnsammare läge än det som nu är för handen.

Utlåtandet godkändes av riksdagen.

Vid 1964 års riksdag väcktes tre stycken motionspar, I: 213 och II: 260, I: 434 och II: 465 samt I: 586 och II: 711, som samtliga behandlade frågan om ersättning av allmänna medel för skador som vållats genom brottsligt förfarande. Motionerna behandlades i ett gemensamt utlåtande, *första*

lagutskottets uttalande nr 12 år 1964. Efter en redogörelse för motionernas innehåll och viss detaljkritik mot motionernas förslag tog utskottet upp frågan om statens skadeståndsansvar och anförde i utlåtandet följande.

I principiellt hänseende kan invändas att det är i viss mån oegentligt att härleda ansvaret just ur det förhållandet, att statsmakten söker förebygga vissa skadebringande gärningar genom att stämpla dem som brott. För den skadelidande torde det i allmänhet vara av mindre vikt huruvida skadan åstadkommits genom brott eller på annat sätt. Det för honom avgörande är hur kännbart skadan träffar honom i personligt eller ekonomiskt hänseende. En statlig garanti till stöd för den som oförskyllt lidit skada finge därför utformas mera med hänsyn till den skadelidandes förhållanden än till de omständigheter, varunder skadan inträffat. En statsgaranti efter nu angivna linjer skulle naturligen ej omfatta skador för vilka försäkring finnes. En sådan avgränsning skulle emellertid få den icke önskvärda effekten, att det bleve förmånligare att icke försäkra sig då skadan ju i alla fall skulle täckas med statsmedel. En sådan utveckling skulle kunna motverkas endast genom att riskförsäkringen gjordes obligatorisk. Då därmed behovet av ett statligt ansvar skulle bortfalla, får garantiformen och försäkringsformen behandlas som alternativa lösningar, vilka utesluter varandra. Med hänsyn till att socialförsäkringen och andra försäkringsformer redan innefattar betydande skadeskydd enligt det senare systemet torde det ligga närmast till hands att förorda en utbyggnad inom den sålunda angivna ramen. Ett ställningstagande till frågan om vad som härutinnan kan genomföras på längre sikt skulle emellertid föra alltför långt i detta sammanhang.

Emellertid är det tydligt att åtgärder av mera begränsad räckvidd bör och kan vidtagas för att i möjlig mån främja den skadelidandes intressen. Därvidlag är det i första hand angeläget att få till stånd en förbättring av målsägandens möjligheter att utsokningsvägen erhålla betalning för sin fordran. I motionerna I: 213 och II: 260 samt I: 434 och II: 465 har särskilt pekats på en utvidgning av införselinstitutets användning till att avse även skadestånd. Riksdagen har tidigare, i anslutning till vad första lagutskottet uttalat, visserligen yppat någon tvekan i fråga om lämpligheten av en sådan utvidgning men dock ansett att frågan borde prövas. Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen överväger lagberedningen, om införselinstitutet i en eller annan form skulle kunna komma till användning även för indrivning av andra fordringar än de som nu omfattas av införsellagen. Enligt vad utskottet inhämtat är beredningens betänkande i denna del att vänta under instundande sommar. Med hänsyn härtill synes det uppenbart att särskild utredning beträffande utsokningsfrågorna icke är påkallad.

En annan väg på vilken målsägandens ställning i vissa fall kan förbättras är det f. n. tillämpade systemet med ersättning av allmänna medel för skador som vållats av rymlingar m. fl. Här har sedan länge utgått ersättning, varvid det grundläggande betraktelsesättet har varit, icke att det allmänna i princip bör bära ansvaret för skada till följd av brott, utan att staten bör bära dessa skador som ett slags omkostnad för anstaltsväsendet. Bl. a. har framhållits att faran för skador till följd av brott är särskilt stor i grannskapet av vissa anstalter och att det därför vore obilligt att just de kringboende skulle behöva löpa större risker än övriga medborgare. Uppenbarligen är det här fråga om sådana speciella förhållanden, att det allmänna i princip bör svara för att skadorna blir ersatta. Området för ifrågavarande skadereglering har vid flera tillfällen vidgats, senast år 1963. Gränsen kan

sågas f. n. vara dragen så, att ersättning utgår i de fall då den skadevällande har viss anknytning till anstalt. Huruvida ytterligare utvidgning av användningsområdet för ifrågavarande anslag bör komma i fråga synes tills vidare böra prövas med ledning av efter hand gjorda erfarenheter. Frågan om en principiellt mera genomgripande förändring av ersättningsnormerna eller ett lagfästade därav synes emellertid utskottet lämpligen böra anstå till dess att den allmänna frågan om lagstiftning rörande stats och kommuns skadeståndsansvar blivit löst.

I enlighet med utskottets hemställan föranledde motionerna ej någon riksdagens åtgärd.

Lagberedningen har i sitt betänkande *Utsökningsrätt III*, Exekution i lön, beneficium m. m., SOU 1964: 57, ingående behandlat de önskemål som framförts om att införsel bör öppnas även för krav beträffande skadestånd på grund av brott. I denna del anför beredningen s. 74—78:

Vid en bedömning av dessa önskemål synes man först böra överväga, vilka skadeståndsanspråk som över huvud skulle kunna komma i fråga. Härvid synes till en början tydligt, att skadeståndskrav på inomobligatorisk grund, t. ex. skadestånd vid utebliven leverans, i princip ej bör hänföras dit. Gränsen mellan inom- och utomobligatoriska fall är dock flytande. Till stöd för ett skadeståndskrav kan ej sällan åberopas både inom- och utomobligatorisk grund. Även personskador kan ibland hänföras till inomobligatoriska fall (t. ex. bristande sjukvård). Om man i stället väljer en begränsning till skadestånd på brottslig grund, kan anmärkas, att även en sådan gräns blir godtycklig. Vållande till skada är ibland kriminaliserat men i regel icke. Att draga gränsen efter kriminaliseringen synes knappast rimligt ur exekutionsrättslig synpunkt.

Skadestånd vid uppsåtliga brott kunde snarare erbjuda en tänkbar begränsning. Slutligen kunde man överväga att medge införsel för ersättning med anledning av personskada i utomobligatoriska förhållanden, även om det ej är en så säkert grundad åtskillnad att ge ersättning för personskada ovillkorligt företräde framför ersättning för sakskada (inkl. förlust av egendom) t. ex. genom uppsåtlig skadegörelse eller stöld.

Oavsett vilken begränsning som må anses lämplig, får man ej göra sig några överdrivna föreställningar om betydelsen av införsel för ändamålet. Vad särskilt angår personskador förhåller det sig som bekant så, att de dominerande skadefallen utgör trafikskador, framför allt skador i följd av motorfordonstrafik. På detta område föreligger försäkringsplikt, och den skadelidande är därför tillgodosedd redan enligt nu gällande regler. Skadan betalas av försäkringsanstalten eller, såvitt angår skador vid bruk av statens fordon, av staten, och den skadelidande skulle inom det område som täcks av trafikförsäkring regelmässigt ej ha något att vinna av införsel hos skadeståndspliktig förare eller ägare. Däremot skulle försäkringsanstalten, eller staten, kunna använda sig av införsel för regressfordran mot förare, ägare, brukare eller annan, om ej annat stadgas. Försäkringsanstalterna brukar dock förbehålla sig regressrätt allenast i begränsad omfattning, och ungefär samma regler tillämpas av staten. Ur ekonomisk synpunkt skulle det ej betyda något nämnvärt, om anstalterna och staten sökte indriva sin regressfordran i dylika fall genom införsel.

Även i andra fall, när personskada vållas, ingriper numera hos oss i vid omfattning försäkring till den skadelidandes skydd. Ersättningen täcker

dock oftast ej hela skadan. Bland annat går den skadelidande t. ex. enligt yrkesskadeförsäkringen eller den allmänna sjukförsäkringen miste om en del av lönen och är för närvarande ej heller berättigad att av försäkringsanstalten erhålla ersättning för sveda och värk, vanställande lyte e. d. Om skadan vållas av någon överordnad i arbetet, blir emellertid arbetsgivaren regelmässigt ansvarig för hela skadan enligt vanliga regler, i den mån denna ej täcks av yrkesskadeförsäkring. Han är i sin tur numera ofta skyddad genom ansvarsförsäkring. Därest skada vållas någon utomstående, gäller för närvarande samma skadeståndsansvar för arbetsgivaren, men dessutom brukar denne teckna ansvarsförsäkring som innefattar även de fall då skadan vållas av någon i underordnad ställning. Man har anledning förvänta, att genom lagstiftning arbetsgivarens skadeståndsansvar utvidgas och till följd därav bl. a. får gälla jämväl skada som en anställd vållar annan anställd i samma företag oavsett den skadevållandes ställning. Det ligger i öppen dag, att införsel ej kan få någon större betydelse för indrivning av skadestånd hos arbetsgivaren, även om denne någon gång själv är anställd och kan tänkas sakna ansvarsförsäkring.

I andra fall är det givetvis ett önskemål, att den skadelidandes rätt till ersättning för personskada tryggas till den del ersättning ej utgår på grund av försäkring. Det kan synas ligga nära till hands att medgiva införsel hos den som uppsåtligen misshandlat en person eller genom grov culpa vållat personskada. Med misshandelsfallen kan kanske jämnställas andra övergrepp mot person, såsom våldtäkt o. l. Det torde emellertid här, fransett omogna men godartade ungdomar, genomsnittligt vara fråga om ett dåligt klientel och det är svårt att föreställa sig, att skadevållare av denna kategori skulle under längre tid sköta sitt arbete med ett oavbrutet tryck av införsel för skadestånd över sig, helst som det icke är osannolikt att de även är föremål för införsel som gäller underhåll eller skatter. Måhända skulle införsel för ersättning med anledning av saksador vid brand, stöld, vanlig skadegörelse m. m. ha ännu mindre ekonomisk betydelse än införsel för skadestånd med anledning av personskada.

Indrivning av skadestånd är naturligtvis, såvitt angår den skadelidandes reparationsintresse, mest angelägen när skadeståndets belopp är betydande. Det är emellertid särskilt i sådana fall som skadeståndsbördan skulle bli tryckande. I detta sammanhang förtjänar erinras om att svensk skadeståndsrätt ej innehåller någon allmän regel om möjlighet att jämka skadeståndet under beaktande av den skadeståndsskyldiges ekonomiska förmåga. För att uppnå en begränsning till måttliga belopp när det gäller införsel har därför framkastats, att domstol skulle få en viss bestämmanderätt. Denna befogenhet kunde tänkas utformad så, att domstolen, inom den grupp av skadeståndskrav för vilken lagstiftaren ansett införsel kunna komma i fråga, får med hänsyn till den skadeståndsskyldiges förmåga fastställa det belopp som högst må uttagas genom införsel.

Även en på detta sätt begränsad uppgift är emellertid icke lätt att bemästra. I fall då införsel är den enda väg för exekution som praktiskt står till buds betyder domstolens beslut i realiteten, att skadeståndet till överskjutande del bortfaller. Det är också tydligt att, så starkt individuellt växlande som förhållandena är, några normer för domstolens handlande ej kan uppställas i form av taxor e. l. Man finge rent skönsmässigt i varje särskilt fall bestämma sig för ett visst belopp som skulle få indrivnas genom införsel. Hur lång tid efter domen som denna bedömning skulle motsvara verkligheten är emellertid högst ovisst. En skadeståndsbörda som vid tiden för do-

men kan te sig överkomlig blir måhända snart övermäktig. Förhållandena på arbetsmarknaden skiftar och, som redan antytts, är det här fråga om ett labilt klientel. Dessutom kan den skadeståndsskyldiges förpliktelser av familjerättslig natur ändras, sjukdom drabba honom eller hans familj o. s. v. Enligt beredningens bedömande skulle domstolens handhavande av en sådan uppgift som nu nämnts kräva en så individuell prövning att denna — även om motivet antages vara allenast att tillgodose den skadelidandes reparationsintresse — lätt framstod mera som ett sätt att utmäta lämplig påföljd för den skadevällande gärningen än som en bedömning hur den skadelidande bäst skulle tillgodoses.

Man kan även tänka sig, att införsel för skadestånd skulle kunna med fördel användas ur rent kriminalpolitiska synpunkter. Att hot med införsel vid sidan av straff och andra påföljder skulle ha någon större betydelse ur allmänpreventiv synpunkt har dock beredningen svårt att tro. Mera sannolikt är, att införsel skulle kunna få viss betydelse ur individualpreventiv synpunkt, om den kombineras med föreskrifter som domstol meddelar vid villkorlig dom o. l. Enligt flera lagrum i BrB äger domstol föreskriva tid och sätt för skadeståndsskyldighets fullgörande (se 26 kap. 15 §, 27 kap. 5 §, 28 kap. 6 §, 29 kap. 7 § och 30 kap. 10 § BrB). Om domstolen i sådana fall anger en avbetalningsplan, skulle denna kunna läggas till grund även för införsel. Beredningen har överlagt i denna fråga med representanter för kriminalpolitisk sakkunskap, och möjligheten att anlita införsel har därvid i och för sig ansetts vara av värde såsom ett nytt medel att påverka den brottslige, ägnat att understryka allvaret i samhällets reaktion utan att för den brottsliges återanpassning skadligt frihetsberövande behöve tillgripas. Å andra sidan har man starkt understrukit synpunkten, att förhållandena snabbt växlar. Det har också framhållits, att den personal som övervakar villkorligt dömda eller frigivna kommer rätt långt med frivilliga överenskommelser i godartade fall. I mera besvärliga fall skulle införsel bland ifrågavarande klientel lätt kunna bringa vederbörande ur jämvikt och försvåra det mödosamma arbetet att söka återanpassa honom i samhället. Denna risk är uppenbar, om det skall ankomma på målsäganden att själv söka införsel, när betalning uteblir. Det har diskuterats, huruvida skyddskonsulenterna, när det blir aktuellt att indriva skadeståndet, borde få pröva huruvida detta lämpligen kan gå för sig, men den invändningen har framställts att en sådan uppgift skulle frammana en icke önskvärd motsatsställning mellan dessa tjänstemän och det klientel som de har att övervaka. Även om de uttalanden beredningen vid dessa överläggningar fått från representanterna för kriminalpolitisk sakkunskap icke är enstämmiga, anser beredningen, att invändningarna ej kan bagatelliseras.

Sammanfattningsvis vill beredningen som sin mening uttala, att det knappast kan komma i fråga att generellt medgiva införsel för alla slags skadestånd men att det möjligen kunde övervägas att låta domstol för vissa kategorier av skadeståndsanspråk bestämma, om och i vad mån de må indrivas genom införsel. Även en på detta sätt begränsad uppgift synes emellertid så vansklig, att den ej utan starka skäl lämpligen bör åläggas domstolarna. Sådana skäl synes ej föreligga med hänsyn till de skadelidandes reparationsintresse. Ur rent kriminalpolitiska synpunkter synes värdet av att införa möjlighet till införsel för skadestånd vara mycket begränsat. Beredningen anser därför ej tillräckliga skäl föreligga att för ändamålet medgiva införsel med den effektiva utformning som institutet har. I fråga om exekution i lön o. l. synes skadestånd sålunda böra föras in under de mera restriktiva be-

stämmelser som enligt beredningens förslag om utmätning i lön skall gälla för fordringar i allmänhet.

Lagberedningens förslag har remissbehandlats och är föremål för övervägande inom Kungl. Maj:ts kansli.

Ungdomsarrest

Förslag att få det svenska reaktionssystemet kompletterat med en brottspåföljd av typen kortvarigt frihetsberövande har väckts vid flera tillfällen, bl. a. i samband med behandlingen av brottsbalken vid 1962 års riksdag. Beträffande den tidigare riksdagsbehandlingen av detta spörsmål torde utskottet få hänvisa till den redogörelse som finns intagen på s. 2 och 3 i *första lagutskottets utlåtande nr 14 år 1964*. Frågan aktualiserades senast i riksdagen genom motioner sistnämnda år, I: 83 och II: 105. I sitt av riksdagen godkända nyssnämnda utlåtande anförde utskottet följande.

Brottsbalken träder i kraft den 1 januari 1965. Enligt utskottets mening bör spörsmål om reformering av balkens påföljdssystem icke utan synnerligen tungt vägande skäl upptagas till närmare övervägande, innan man hunnit samla erfarenheter av de nya bestämmelsernas praktiska tillämpning. Såsom ett särskilt skäl för att aktualisera frågan om ett kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården har motionärerna främst åberopat, att i Norge framlagts förslag om införande av ett korttidsstraff för ungdom under 21 år, benämnt ungdomsarrest. Utskottet vill med anledning härav erinra om att förhållandena i Norge och Sverige på förevarande område icke är helt jämförliga. Särskilt betydelsefullt är härvidlag, att man i Norge icke har motsvarighet till de möjligheter, som numera finnes här i landet, att för lagöverträdare i åldern 15—17 år anordna kortare tids anstaltsvistelse inom barnvården. För klientelet i åldern över 18 år kompletteras vårt påföljdssystem genom brottsbalken med anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn. När brottsbalken träder i kraft kommer sålunda behovet av kortvarig anstaltsbehandling för unga lagöverträdare att vara förhållandevis väl tillgodosett. Den omständigheten att man i Norge funnit erforderligt att överväga införande av ungdomsarrest, synes därför icke innefatta anledning att nu hos oss återupptaga frågan om ett dylikt frihetsberövande. Såvitt utskottet kunnat finna, föreligger ej heller eljest tillräckliga skäl att i nuvarande läge ingå närmare på berörda fråga.

I enlighet med utskottets hemställan föranledde motionerna icke någon riksdagens åtgärd. Mot utskottets utlåtande anförde två ledamöter reservation.

Motionerna

I motionerna föreslås åtskilliga åtgärder mot ökad brottslighet. I detta utlåtande skall endast återges ur argumentationen för de yrkanden som nu behandlas. Beträffande motionernas fullständiga innehåll torde utskottet få hänvisa till motionen I: 318.

Målsägandens rätt att utfå skadestånd

Motionärerna konstaterar att genom den tilltagande brottsligheten årligen stora skador tillfogas på person och egendom och att det för den enskilde medborgaren är en högst väsentlig fråga hur han skall kunna få sådan skada ersatt. Efter redogörelse för brottsbalkens stadgande om fullgörande av skadeståndsskyldighet anföres i motionerna följande.

Det kan ifrågasättas om icke de ovan angivna möjligheterna till föreskrifter om skadeståndsbetalning är otillräckliga och bör kompletteras. Del av arbetspremie som utgår till intagna i anstalt bör kunna tas i anspråk utan den intagnes samtycke. En ändring i denna riktning av 8 kap. lagen om behandling i fångvårdsanstalt blir desto mer motiverad när — vilket i och för sig är rimligt och önskvärt — arbetspremierna höjs väsentligt.

Vidare är det mycket som talar för att skadestånd, åtminstone i åtskilliga fall, skall kunna uttagas genom införsel. Lagberedningen anförde i sitt betänkande Utsökningsrätt III angående exekution i lön, beneficium m. m. att det knappast kunde komma i fråga att generellt medgiva införsel för alla slags skadestånd, men att det möjligen kunde övervägas att låta domstol för vissa kategorier av skadeståndsanspråk bestämma om och i vad mån de må indrivivas genom införsel. Ur rent kriminalpolitiska synpunkter fann lagberedningen vidare värdet av att införa möjlighet till införsel för skadestånd vara mycket begränsat.

Mot detta resonemang torde kunna anföras att det för den skadelidande kan te sig stötande att kronans rätt till böter går före hans rätt till skadestånd. Det torde heller inte kunna bestridas att en viss preventiv effekt kan uppnås genom en utvidgning av införselinstitutet.

Även väsentligt förbättrade möjligheter till att utfå skadestånd av den dömda förslår dock icke. Skadestånden kan vara så stora att de icke inom rimlig tid kan gäldas av den skyldige. Vid många brott blir den brottslige icke upptäckt och lagförd. Det är därför anledning att överväga även andra vägar, försäkringssystem eller ersättning i någon form från det allmänna. En brottsförsäkring kan leda till ett alltför vidlyftigt och invecklat system och dessutom inbjuda till omfattande försäkringsbedrägerier. En bättre lösning synes vara att för särskilt angivna former av brott — då främst personskador — medgiva ersättning av det allmänna efter prövning i varje särskilt fall.

En allsidig utredning avseende åtgärder att förbättra målsägandens möjlighet att utfå skadestånd är i hög grad påkallad. En sådan utredning måste självfallet även utveckla lagberedningens synpunkter på frågan att med införsel säkerställa målsägandens skadeståndskrav.

Ungdomsarrest

Under denna rubrik uttalas i motionerna följande.

I motioner från vårt håll ävensom vid remissbehandlingen av strafflagberedningens slutbetänkande har framförts förslag om att i vårt påföljds-system införa någon form av arreststraff för ungdom. Det har därvid framhållits, att det i vårt reaktionssystem borde finnas tillgång till en form för tillfälligt frihetsberövande, som kan användas när behov föreligger att taga

hand om en lagöverträdare för att avbryta hans brottsliga aktivitet och samtidigt bestämt klargöra för honom, att samhället reagerar med allvar mot brott. En sådan behandlingsform kan vara lämplig, speciellt när det gäller mindre djupt fixerad kriminalitet hos unga människor.

Den avisande hållningen till denna reaktionsform motiveras numera med att vårt påföljdssystem redan innehåller och genom brottsbalken tillförts påföljder som fyller nästan samma funktion som ungdomsarest. Särskilt hänvisas till möjligheten enligt barnavårdslagens 30 § att omhänderta unga lagöverträdare för utredning under högst fyra veckor samt möjligheten enligt 28 kap. 3 § brottsbalken att jämte dom å skyddstillsyn förordna om anstaltsbehandling. Intet av dessa institut täcker emellertid vad som avses med ungdomsarest. I omhändertagande för utredning finns inte och bör inte finnas något element av repression.

Vad beträffar skyddstillsyn, skall denna påföljd i regel ej användas för ungdomar under aderton år, och möjligheten att förordna om anstaltsbehandling föreligger över huvud taget icke då lagöverträdaren ej fyllt aderton år. Den ständigt ökande ungdomsbrottsligheten, som även innebär ökning av de grövre brotten, kräver att snabba åtgärder vidtages. Behovet av en reaktionsform innebärande ett kortvarigt frihetsberövande kan inte anses fyllt inom ramen för nu gällande lagstiftning. En utredning, syftande till komplettering av vårt reaktionssystem med en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande, bör snarast verkställas.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna såvitt avser yrkandet om målsägandens möjlighet att utfå skadestånd, punkten 1 b), från *riksåklagarämbetet*. Härjämte har tillfälle att avgiva yttrande över samma del av motionerna beretts *Folksam*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Sveriges advokatsamfund*. Riksåklagarämbetet och Riksförbundet ställer sig positiva till en utredning. Advokatsamfundet genom sin styrelse anser anledning saknas att med visst undantag nu föranstalta om särskild utredning. *Folksam* slutligen ställer sig tveksam till värdet av en utredning i frågan.

Riksåklagaren förklarar sig i huvudsak kunna ansluta sig till de av motionärerna framförda synpunkterna och tillstyrker, att en utredning av frågan om förbättring av möjligheterna för målsägande att utfå skadestånd kommer till stånd.

Folksam ifrågasätter, sedan man konstaterat att motionärernas huvudmotiv icke är preventionen, om inte skadeståndet ur preventionssynpunkt är ganska ineffektivt. En orimlighet är enligt *Folksam* bl. a. att storleken av skadeståndet vid kroppsskador blir beroende av den skadades inkomstförhållanden. Målet för en utredning skulle alltså, anför *Folksam*, i första hand vara att tillförsäkra den skadade ersättning för liden skada. Härefter uttalas i remissyttrandet från *Folksam* följande.

En skadads ekonomiska situation blir icke sämre om den vållas av någon annan än om den uppkommer genom sjukdom eller olycksfall. Det finns därför ingen social motivering för att i ersättningshänseende särskilja de förra fallen från de senare. Vad det gäller personskador synes samhällets resurser sålunda komma till den bästa användningen, om de koncentreras på att göra den »allmänna försäkringen» så omfattande som möjligt för alla slag av skador. Som komplement till den allmänna försäkringen erbjuder försäkringsbolagen liv-, sjuk- och olycksfallsförsäkringar, vilka helt naturligt omfattar även skador orsakade av annan. Folksam erbjuder dessutom en rehabiliteringsförsäkring som f. n. omfattar ca två miljoner försäkrade.

För en stor del av de egendomsskador som vållas genom brott erbjuder försäkringsföretagen likaledes skydd. Det skall emellertid medges, att vissa slag av egendomsskador orsakade av annan genom brottslig handling, hittills ansetts oförsäkringsbara — trots att försäkringarna ständigt utvidgats till sin omfattning, en process som icke får anses avslutad.

Till denna kategori hör framför allt de fall där någon genom falska uppgifter frånluras pengar eller annan egendom. Något som nu kan betecknas som grövre brott behöver icke nödvändigtvis ligga bakom en transaktion som för den skadelidande kan få svåra ekonomiska konsekvenser. Detta torde visa att en gränsdragning mellan fall av egendomsskada, där samhället stödjande skulle ingripa, och andra fall synes ytterligt vanskelig.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anför efter en redogörelse för motionernas innehåll följande.

Åtgärder för att förbättra målsägandens möjligheter att utfå skadestånd måste enligt riksförbundets mening anses som betydelsefulla och angelägna. Tankar och förslag i sådan riktning har vid åtskilliga tillfällen under 1900-talet framförts i statliga utredningar, riksdagsmotioner och i andra sammanhang. Stor enighet har därvid i allmänhet rått om frågans betydelse och angelägenhetsgrad. De konkreta förslag eller riktlinjer som framförts till lösning av frågan har emellertid — i den mån de icke avförts såsom orealistiska — icke ansetts böra utredas och övervägas separat då de befunnits utgöra delar av större sammanhängande frågekomplex. Sålunda har vid flera tillfällen i riksdagen motionsvis begärda utredningar i frågan icke kommit till stånd under hänvisning till tilltänkta eller pågående utredningar på skadeståndsrättens och utsökningsrättens område. Riksförbundet vill först allmänt konstatera att läget nu är något annorlunda än vid de tidigare tillfällen då frågan varit aktuell. Motionärerna har, i den del av motionerna varöver riksförbundet har att yttra sig, begränsat riktlinjerna för önskade reformer på ett sätt som gör att dessa borde kunna separat utredas och övervägas. Skadestandsreglerna berörs ej av förslagen, som endast syftar till att göra rätten till skadestånd reellare för den skadelidande i fall då den som orsakat skadan saknar vilja eller förmåga att göra rätt för sig. Utsökningsrätten berörs dock av förslaget att låta åtminstone vissa former av skadestånd uttagas genom införsel.

I yttrandet återges härefter vissa uttalanden av lagberedningen i dess betänkande Utsökningsrätt III beträffande frågan om införsel. Riksförbundet erinrar om att förbundet tidigare anført att starka skäl talar för att införselinstitutet skall kunna användas beträffande skadestånd i brottmål

av grövre beskaffenhet och att förbundet i remissutlåtande över betänkandet Utsökningsrätt III vidhållit denna mening och därvid vidare uttalat.

»Avsaknaden av ett verksamt exekutionsmedel har enligt försäkringsbolagens erfarenhet visat sig särskilt besvärande vid återkrav från brottslingar av ersättningar för av dem orsakade skador. Detta arbete utföres icke främst av ekonomiska utan av preventiva skäl. I koncession för trafikförsäkring stadgas t. o. m. skyldighet att anställa återkrav vid vissa grövre förseelser. Om inte något verksamt exekutionsmedel finnes att tillgå, kan man dock inte heller vänta sig att återkravsarbetet kan bli av något egentligt värde för brottspreventionen. Återkraven ger i dag resultat praktiskt taget endast i de fall då brottslingen redan tagit rättelse och drivs av en god vilja att göra rätt för sig. För att bolagen skall kunna göra en insats i preventionens tjänst kräves att det finnes verksamma exekutionsmedel att använda mot de förhårdade.»

Beredningen erinrar i denna del om att svensk skadeståndsrätt ej innehåller någon allmän regel om möjlighet att jämka skadestånd under beaktande av den skadeståndsskyldiges ekonomiska förmåga och anger vissa komplikationer som skulle uppkomma vid en obegränsad rätt till införsel av ojämkade skadeståndsbelopp. Enligt riksförbundets mening är avsaknaden av en allmän regel om jämkning visserligen ett besvärande problem vid försök att lösa förevarande frågekomplex. Riksförbundet vill emellertid ifrågasätta om icke ändå allvarliga försök bör göras att komma till rätta med frågan om införsel för skadestånd på grund av brott utan att avbida en översyn av skadeståndsrättens grundläggande principer.»

Riksförbundet uttalar vidare att det visserligen är obestridligt att en utvidgning av införselinstitutet innebär visst ingrepp i de intressen som lagstiftningen velat skydda genom bestämmelserna i 67 § utsökningslagen om begränsning i rätten till utnämning i avlöning och att den även skulle kunna komma att verka ofördelaktigt på de intressen som f. n. tillvaratas genom införsel. De skadelidandes reparationsintressen kan, anför riksförbundet, därför måhända icke ensamma utgöra bärande skäl för en sådan utvidgning i vad avser skadestånd eller vissa slag av skadestånd. Enligt riksförbundet är det emellertid angeläget att icke skadeståndets möjliga preventiva effekt helt tappas bort. I detta sammanhang erinrar riksförbundet om vad första lagutskottet anfört i sitt utlåtande nr 20 år 1952 ävensom uttalande av professorn Ivar Strahl i hans år 1950 avgivna betänkande »Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område» s. 156 f. Riksförbundet tar därefter upp lagberedningens uttalande att ur rent kriminalpolitiska synpunkter värdet av att införa möjlighet till införsel för skadestånd synes vara mycket begränsat. Riksförbundet ifrågasätter om inte för domstolarna skulle kunna öppnas en möjlighet att bland övriga tillgängliga reaktionsmedel för brott välja även införsel för skadestånd i fall som efter noggrann prövning ansetts lämpliga. En betydelsefull sidoeffekt skulle därvid vara att viss förbättring åstadkoms för de skadelidande. I vad avser motionärernas uppslag om införande av möjlighet till ersättning för en skadeståndsberättigad från det

allmänna efter prövning i varje särskilt fall erinrar riksförbundet att förbundet i remissvar över 1945 års försäkringsutrednings principbetänkande rörande försäkringsväsendet framhållit, att det rent ekonomiskt sett knappast synes föreligga anledning för det allmänna att vid personskador, för vilka annan kan befinnas skadeståndsskyldig, ikläda sig en ersättningsplikt, som saknar motsvarighet vid andra personskador. Vidare nämner riksförbundet att förbundet i remissvar till utskottet år 1961 uttalat att det ur ekonomisk synpunkt icke går någon skarp skiljelinje mellan sakskador och personskador. Därefter uttalar riksförbundet avslutningsvis följande.

Det totala skyddet mot personskada i Sverige är i dag relativt gott genom socialförsäkringarnas grundläggande skydd, kompletterat av bl. a. trafikförsäkringen och frivilliga försäkringar såsom ansvarighetsförsäkring samt liv-, pensions- och olycksfallsförsäkringar. Förbättringar kan förväntas såväl genom utbyggnad av socialförsäkringssystemet som genom vidare utveckling på den enskilda försäkringens område. Möjligheterna till frivillig försäkring till skydd för egendom är även goda och förbättringar i skyddet genomföres successivt. Riksförbundet vill emellertid betona att en aldrig så glädjande utveckling och utbredning av den allmänna och enskilda försäkringen visserligen totalt förbättrar de skadelidandes situation men icke tillgodoser de preventionssynpunkter som riksförbundet ovan utvecklats och vilka även motionärerna framhållit. Vidare måste man ha klart för sig att de skadelidande genom ansvarsförsäkringen, även om den skulle bli var mans egendom, endast i ringa mån kan beredas ersättning för skador på grund av brott, då försäkringen icke täcker och inte gärna kan täcka ersättningsskyldighet för uppsåtliga handlingar.

Sveriges advokatsamfund tar i sitt remissyttrande först upp frågan om ianspråktagande av den i anstalt intagnes arbetspremie och anför härom.

Vad angår arbetspremierna till gäldenärer, som är intagna i anstalt, torde med hänsyn till de belopp som för närvarande utgår, utrymme saknas för en ändring i den riktning som motionärerna förordar. En dylik ändring skulle i varje fall endast i ringa mån leda till att målsägande i allmänhet gottgjordes för den skada de lidit genom brott. Skulle arbetspremierna väsentligt höjas, kan frågan visserligen sägas komma i ett annat läge, men styrelsen hyser principiellt den uppfattningen att arbetspremierna inte bör få tvångsvis tagas i anspråk under andra förutsättningar än vad som gäller vid exekution i lön.

Vad härefter gäller frågan om skadestånd på grund av brott bör uttas genom införsel erinrar advokatsamfundet om att samfundet i remissyttrande över lagberedningens förslag anslutit sig till beredningens uppfattning, att någon lagändring på denna punkt ej bör genomföras. Den inadvvertens som föreligger genom att kronans rätt till böter går före skadestånd anser samfundet böra avhjälpas genom avskaffande av rätten till införsel för böter. Vad gäller frågan om ett försäkringssystem vidhåller samfundet sin tidigare uttalade uppfattning att något sådant system inte bör införas (TSA 1961 s. 151 f). Vidkommande slutligen förslaget om rätt till ersättning av det allmänna har advokatsamfundet tidigare (TSA 1961 s.

153—154) tillstyrkt en utredning av frågan om införande av ersättnings-skyldighet för staten i vissa speciella fall, nämligen då skadan orsakats av brott begånget av en person, som på grund av kriminalitet, asocialitet eller rubbad själsverksamhet av det allmänna omhändertagits för vård eller ställts under övervakning. Samfundet anser fortfarande en utredning av denna speciella fråga vara motiverad. Avslutningsvis anföres i advokatsamfundets yttrande följande.

I och för sig vore det i hög grad önskvärt, om målsägandes möjligheter att utfå skadestånd kunde förbättras. Emellertid anser styrelsen anledning saknas att — i vidare mån än nyss sagts — nu föranstalta om särskild utredning av de under ifrågavarande punkt i motionerna berörda frågorna, eftersom dessa ändock måste antagas bli föremål för närmare överväganden vid behandlingen av lagberedningens ovannämnda betänkande Ut-sökningsrätt III.

Utskottet

I förevarande motioner hemställs, såvitt nu är i fråga, om utredning angående dels åtgärder för att förbättra målsägandens möjligheter att utfå skadestånd och dels införande i reaktionssystemet av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande. I förstnämnda hänseende framföres olika förslag. Sålunda anser motionärerna att arbetspremie åt intagen i fångvårdsanstalt bör utan dennes samtycke kunna tas i anspråk för betalning av skadestånd samt att skadestånd åtminstone i vissa fall skall kunna uttas genom införsel. Enligt motionärerna bör emellertid även andra åtgärder övervägas för att tillgodose målsägandens anspråk såsom införande av ett försäkringssystem eller ersättning för vissa skador från det allmänna. Vad gäller den andra frågan åberopar motionärerna att den ständigt ökande ungdomsbrottsligheten kräver att snabba åtgärder vidtas och föreslår införande av arreststraff för ungdom.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen har målsägandens möjlighet att utfå skadestånd upptagits till övervägande vid flera tillfällen och i skilda sammanhang. Innan utskottet ingår på de i motionerna framlagda förslagen bör framhållas att utskottet självfallet delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av att de som blir offer för brott i största möjliga mån får gottgörelse för dem åsamkade skador. Denna inställning har också kommit till uttryck i lagstiftningen. Genom brottsbalkens antagande har sålunda användningsområdet för särskilda föreskrifter om skadeståndsbetalning blivit betydligt vidsträcktare än tidigare. Vidare må särskilt nämnas det skydd för de skadelidande som vinnes genom allmän och enskild försäkring och genom systemet med ersättning av allmänna medel för skador som vållas av vissa rymlingar m. fl.

Flera av de i motionerna framförda förslagen om att stärka målsägan-

dens möjlighet att erhålla gottgörelse måste ses i samband med pågående lagstiftningsarbete. Sålunda förberedes inom justitiedepartementet utarbetande av direktiv för en utredning angående översyn av lagen om behandling i fångvårdsanstalt. Motionärernas förslag om ianspråktagande av intagens arbetspremie kan enligt utskottet bedömas först mot bakgrund av en sådan utrednings resultat. Spörsmålet huruvida möjlighet till införsel bör öppnas för krav beträffande skadestånd på grund av brott har behandlats av lagberedningen i betänkandet Utsökningsrätt III. Efter remissbehandling övervägs betänkandet för närvarande inom justitiedepartementet och riksdagen synes därför icke nu böra ta ställning till frågan. I motionerna har därjämte ånyo aktualiserats att genom försäkring skydda den skadelidande. Såsom motionärerna själva framhållit torde emellertid ett brottsförsäkrings-system medföra åtskilliga nackdelar. Utskottet har också såsom framgår av redogörelsen ovan tidigare ställt sig avvisande till tanken och de i detta ärende avgivna remissyttrandena och vad eljest förekommit har icke föranlett utskottet till ändrat ståndpunktstagande härutinnan.

Vidkommande förslaget om ersättning av det allmänna för skada åsamkad genom brott kan man icke nu ta slutlig ställning härtill utan frågan bör ses i samband med den pågående översynen av skadeståndsrätten. Utskottet delar emellertid motionärernas åsikt att skäl kan finnas att i större utsträckning än för närvarande medge ersättning av det allmänna vid personskador. Till stöd för denna uppfattning har inom utskottet särskilt påtalats det stora antalet våldsbrott och de allvarliga skador som ofta förorsakas därav. Det är emellertid ej möjligt att utan närmare undersökning avgöra under vilka förutsättningar ersättning bör utgå. Det kan enligt utskottets mening i första hand övervägas ett utbyggande av statens ansvar för skada av rymlingar till att omfatta personskador vållade t. ex. även av dem som är föremål för kriminalvård i frihet. Utskottet vill förorda att vid arbetet med skadeståndsrättens utformning uppmärksamhet ägnas åt nu berörda frågor. Vad utskottet i denna del anfört torde böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Beträffande därefter motionärernas förslag att införa någon form av arreststraff för ungdom har under den senaste tiden åtskilliga bestämmelser tillkommit, som har betydelse för att bedöma behovet av en sådan påföljd. Inom barnavården föreligger sålunda numera möjlighet till korttidsbehandling inom anstalt av företrädesvis lagöverträdare i åldern 15—17 år. Vidare äger barnavårdsnämnd besluta omhändertagande av underårig för utredning under högst fyra veckor. Genom brottsbalken har i påföljdssystemet införts möjlighet att ådöma den som fyllt 18 år kortare tids anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn. Slutligen må nämnas att bl. a. när fråga uppkommer att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att undanröja skyddstillsyns möjlighet föreligger att förordna om omhändertagande under i regel högst en vecka. Enligt utskottets mening bör ytterligare erfarenheter av dessa lagbestämmelsers tillämpning vinnas innan spörsmålet om införande av ungdomsarest åter upptages till övervägande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 318 och II: 384, såvitt angår ersättning för personskador, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening ge till känna vad utskottet anført, samt

B. att motionerna i övrigt, såvitt nu är i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 november 1966

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Erik Svedberg, Ernulf, Arvidson*, Lundin, Ferdinand Nilsson, Gösta Jacobsson* och fru Lilly Ohlsson;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herr Ekström i Björkvik*, fröken Bergegren, herrar Zetterberg, Oskarson, fröken Andersson i Strängnäs, herrar Sjöholm och Larsson i Öskeviksby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Arvidson, Gösta Jacobsson* och *Oskarson*, vilka ansett dels att utskottets yttrande bort erhålla följande lydelse:

I förevarande motioner ——— (lika med de fyra första styckena i utskottets utlåtande) ——— torde böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Beträffande därefter motionärernas förslag att i vårt reaktionssystem införa någon form för kortvarigt frihetsberövande vill utskottet anföra följande. Numera finns möjlighet till korttidsbehandling inom anstalt av företrädesvis lagöverträdare i åldern 15—17 år. Barnavårdsnämnd äger också besluta omhändertagande av underårig för utredning under högst fyra veckor. Genom brottsbalken har också i påföljdssystemet införts möjlighet att ådöma den som fyllt 18 år kortare tids anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn. Vidare kan nämnas att när fråga uppkommer att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att undanröja skyddstillsyn möjlighet föreligger att förordna om omhändertagande under i regel högst en vecka. Mot bakgrunden av den ständigt ökande och allt grövre ungdomsbrottsligheten synes emellertid enligt utskottet behov föreligga av en reaktionsform, som för den unge lagöverträdaren på ett mera påtagligt sätt

än vad nu står till buds klargör att samhället snabbt och med allvar reagerar mot hans brottsliga gärning. Mången gång skulle kanske från strikt behandlingssynpunkt sett ett frihetsberövande för blott några dagar eller någon vecka, om det kombineras med intensiv behandling i form av samtalsterapi och andra uppbyggande åtgärder, vara ägnat att avbryta en påbörjad eller upprepad brottslig aktivitet. Utskottet anser således att möjligheterna att komplettera vårt reaktionssystem med ett kortvarigt frihetsberövande bör undersökas närmare och vill föreslå att spørsmålet göres till föremål för en allsidig och förutsättningslös utredning.

dels ock att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 318 och II: 384, såvitt angår ersättning för personskador, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening ge till känna vad utskottet anfört;

B. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, såvitt angår införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande för unga lagöverträdare, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning; samt

C. att motionerna i övrigt, såvitt nu är i fråga, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.